

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-613-3-33>

ON THE CONCEPT OF «WAR CRIMES» IN INTERNATIONAL CRIMINAL LAW AND THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE

ЩОДО ПОНЯТТЯ «ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ» У МІЖНАРОДНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ ТА КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

Orobets K. M.

*PhD in Law, Associate Professor,
Assistant Professor at the Department
of Criminal Law Policy
Yaroslav Mudryi National Law
University
Kharkiv, Ukraine*

Оробець К. М.

*кандидат юридичних наук, доцент,
асистент кафедри
кримінально-правової політики
Національний юридичний
університет імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Згідно з Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього» кримінальне правопорушення, передбачене ст. 438 Кримінального кодексу (в подальшому – КК) України, що мало назву «порушення законів та звичаїв війни», було перейменоване на «воєнні злочини» [1]. З запровадженням нової назви статті закону про кримінальну відповідальність відповідне поняття та термін, що використаний на його позначення, стали частиною понятійно-категоріального апарату кримінального права України.

У визначенні поняття воєнних злочинів диспозиція ч. 1 ст. 438 КК обмежується наданням орієнтовного (невичерпного) переліку діянь, які є порушеннями законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Також до воєнних злочинів віднесено віддання наказу про вчинення зазначених дій. За такого підходу не розкриваються істотні ознаки поняття, крім того, виникають проблеми щодо розмежування суміжних кримінальних правопорушень, оскільки «воєнні злочини» за ст. 438 КК є далеко не єдиними передбаченими КК діяннями, що порушують закони та звичаї війни. До останніх належать і такі кримінальні правопорушення, як мародерство (ст. 432 КК), насильство над населенням у районі воєнних дій (ст. 433 КК), погане поводження з військовополоненими (ст. 434 КК), незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала та зловживання нею (ст. 435 КК), застосування зброї масового знищення

(ст. 439 КК), найманство (ст. 447 КК України), якщо його метою є використання найманців у воєнних конфліктах [2, с. 131].

Отже, виходячи з чинної редакції закону про кримінальну відповідальність, перелік кримінально протиправних порушень законів та звичаїв війни є більш широким, ніж перелік «воєнних злочинів» у розумінні ст. 438 КК. Незважаючи на запровадження терміну «воєнні злочини», систематизації діянь, які порушують закони та звичаї війни, не відбулося ані в межах ст. 438, ані в межах єдиного розділу Особливої частини КК. Вони залишаються «розпорошеними» по розділах XIX та XX Особливої частини КК, хоча й мають схожість у соціальних та юридичних властивостях, таких, як підвищений ступінь суспільної небезпечності, зв'язок з воєнним конфліктом (війною, збройним конфліктом), міжнародно-правова база, до якої відсилають бланкетні диспозиції статей, спільний об'єкт та ін.

У міжнародних договорах так само відсутнє належне визначення поняття воєнних злочинів. П. б) ч. 2 ст. 6 Статуту Нюрнберзького трибуналу визначає, що «військовими злочинами» є порушення законів або звичаїв війни [3]. Згідно зі ст. 8 Римського Статуту Міжнародного Кримінального Суду термін «воєнні злочини» означає: грубі порушення Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р.; інші серйозні порушення законів і звичаїв, що застосовуються в міжнародних збройних конфліктах у встановлених рамках міжнародного права; у разі збройного конфлікту неміжнародного характеру, грубі порушення статті 3, спільної для чотирьох Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р.; інші серйозні порушення законів і звичаїв, що застосовуються у збройних конфліктах неміжнародного характеру в установлених рамках міжнародного права [4].

Різні варіанти дефініцій поняття «воєнні злочини» мають місце лише в науці міжнародного кримінального права. Наприклад, А. О. Драгоненко воєнними злочинами вважає суспільно небезпечні, винні діяння, вчинені під час збройних конфліктів (міжнародного або неміжнародного характеру), які посягають на встановлений міжнародним гуманітарним правом порядок ведення бойових дій, інтереси і безпеку осіб, які обороняються, і тягнуть за собою індивідуальну кримінальну відповідальність відповідно до норм міжнародного кримінального права [5, с. 156]. О. О. Іваночко під воєнними злочинами розуміє злочинні діяння, вчинені під час та у зв'язку з збройним конфліктом міжнародного та неміжнародного характеру, що порушують норми щодо заборони або обмеження застосування методів і засобів ведення воєнних дій, а також норми, спрямовані на захист особи під час збройного конфлікту [6, с. 32]. Потреба у виробленні подібних дефініцій, які ґрунтуватимуться вже на законодавстві України, існує й у вітчизняній науці кримінального права.

При цьому слід враховувати, що зміст і обсяг поняття «воєнні злочини» за міжнародним і національним кримінальним правом не збігаються і збігатися повністю не можуть, хоча воно було запозичене другим у першого. Це пов'язано з розбіжностями як у розумінні ключових категорій («склад кримінального правопорушення», «воєнний конфлікт» тощо), так і у джерелах права.

На основі проведеного дослідження пропонуємо доповнити диспозицію ч. 1 ст. 438 КК вказівкою на те, що за цією статтею кваліфікуються порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, за винятком тих порушень, які заборонені спеціальними нормами, що містяться в інших статтях КК (ст.ст. 433, 434, 435, 439 тощо). Таке уточнення має підтвердити те, що складом кримінального правопорушення за ст. 438 КК не вичерпуються всі форми кримінально протиправних порушень законів та звичаїв війни, та сприяти розмежуванню суміжних кримінальних правопорушень задля правильної їх кваліфікації у правозастосовній діяльності.

Література:

1. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього : Закон України від 9 жовтня 2024 р. № 4012-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4012-20#Text> (дата звернення: 22.09.2025).

2. Ємельяненко В. В., Оробець К. М. Воєнні злочини: поняття, особливості та співвідношення з військовими кримінальними правопорушеннями за Кримінальним кодексом України. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 11(13). С. 123-136. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-11\(13\)-123-136](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-11(13)-123-136). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/2811/2824> (дата звернення: 22.09.2025).

3. Charter of the International Military Tribunal. URL: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocity-crimes/Doc.2_Charter%20of%20IMT%201945.pdf (дата звернення: 22.09.2025).

4. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду. Офіційний переклад. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 22.09.2025).

5. Драгоненко А. О. Поняття та ознаки воєнних злочинів у міжнародному кримінальному праві. *Наукові записки ЦУДПУ ім. В. Винниченка. Серія: Право*. 2022. Вип. 12. С. 151-157. DOI: <https://doi.org/10.36550/2522-9230-2022-12-151-157>. URL:

<https://pravo.cuspu.edu.ua/index.php/pravo/article/view/131/115> (дата звернення: 22.09.2025).

6. Іваночко О. О. Поняття воєнного злочину в міжнародному та національному праві. *Центральноукраїнський вісник права та публічного управління*. 2023. Вип. 3. С. 28-37. DOI: <https://doi.org/10.32782/cuj-2023-3-4>. URL: <https://cuj.dnuvs.ukr.education/index.php/cuj/article/view/20/18> (дата звернення: 22.09.2025).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-613-3-34>

EUROPEAN STANDARDS FOR LEGAL REGULATION OF INFORMATION SECURITY: EU EXPERIENCE AND ITS IMPLEMENTATION IN UKRAINE

Palinchak M. M.

*Doctor of Political Sciences, Professor,
Dean of the Faculty of International Economic Relations
Uzhhorod National University
Uzhhorod, Ukraine*

Kudierova A.

*Student Political science and government major
St. John's University
New York, USA*

In today's information society, cyber threats are becoming a public problem that requires not only technical but also legal means of regulation. Within the European Union, a set of legal and regulatory instruments has been developed to ensure a high level of security for networks, information systems, digital products and services. At the same time, Ukraine, which is striving for European integration, faces the task of adapting its legislation to these standards.

The European Union has developed a comprehensive system of legal regulation of information security, covering network and system security. It is based on key EU directives and regulations, including Network and Information Security (NIS)/NIS2, General Data Protection Regulation (GDPR) and Cyber Resilience Act, which together form the regulatory architecture of European cybersecurity.

The first comprehensive document was the NIS Directive (2016), which introduced mandatory requirements for critical infrastructure operators and digital services regarding protection, incident reporting and coordination. In